

Затверджую:
 проректор з наукової роботи
 Національного педагогічного
 університету імені М. П. Драгоманова
 Г. М. Горбін
 « 11 » жовтня 2020 року

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
 кафедри світової літератури та теорії літератури
 факультету іноземної філології
 Національного педагогічного університету
 імені М. П. Драгоманова,
 призначеного рішенням засідання вченої ради
 НПУ імені М. П. Драгоманова
 від 24 вересня 2020 р. (витяг з протоколу № 2),
 для проведення попередньої експертизи дисертації
 Білогорської Людмили В'ячеславівни на тему:
 «Романи О. Гріна як художня єдність:
 мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів»
 на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
 зі спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Пахарєва Т. А.

1. ПРИСУТНІ:

Викладачі: завідувач кафедри д. філол. н., проф. Корнієнко О. О. (головуючий на засіданні кафедри), д. філол. н., д. філол. н., проф. Анненкова О. С., д. філол. н., проф. Пахарєва Т. А., д. філол. н., доц. Юферева О. В., д. філол. н., проф. Юдін О. А., к. філол. н., доц. Балабан О. О., к. філол. н., доц. Костюк О. М., к. філол. н., доц. Загребельна Н. К., к. філол. н., доц. Шуберт Г. М., к. філол. н., ст. викл. Боровська О. М., к. філол. н., ст. викл. Кондакова Д. Ю., к. філол. н., доц. Бураго Д. С., доц. Астахова А. А., ст. викл. Шевченко О. Л.

Аспіранти: Нікітська К. І., Білогорська Л. В., Односум Н. В.

Секретар: д. філол. н., доц. Юферева О. В.

2. СЛУХАЛИ:

Висновок рецензентів доктора філологічних наук, професора Олександра Анатолійовича Юдіна, кандидата філологічних наук, доцента Олени Олександрівни Балабан

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Білогорської Людмили Вячеславівни на тему: «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів», призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Науковий керівник – д. філол. н., проф. Пахарєва Т. А.
Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 26 жовтня 2016 р.). Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження «Поетика й аксіологія літератури: проблеми дослідження та викладання» (протокол № 9 от 27.01.2016) кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

2.1. Дисертантка Білогорська Людмила Вячеславівна

Повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Дисертація присвячена дослідженню художнього світу романів Олександра Гріна – письменника, чий справжній масштаб і значення стали осмислюватися порівняно недавно. Довгий час його сприймали лише як автора авантюрно-романтичної літератури для юнацтва. Тому літературознавче вивчення феномену цього письменника, можна вважати, тільки починається, оскільки лише зараз формується об'єктивне підґрунтя грінознавства, вільного від літературно-критичних ярликів та ідеологічних штампів попередніх епох. Вивчення творчості О. Гріна довгі роки було справою ентузіастів-аматорів, а наукові дослідження, присвячені творчості цього письменника, мали насамперед спорадичний, а не систематичний характер.

Засади наукового грінознавства були закладені лише у 1970–1980 рр. працями перш за все М. О. Кобзєва та В. Є. Ковського. Однак художня природа прози О. Гріна поки що повністю не висвітлена: не виявлені й не систематизовані її генеалогічні джерела, не уточнена специфіка методу письменника, до кінця не ідентифікована жанрова специфіка його романів.

Зрештою, визначення «Грінландія», що вперше з'явилося у критичній статті К. Л. Зелінського й вживається стосовно світу, вибудованого у прозі О. Гріна, й досі застосовується переважно в необов'язковому, образному значенні, тоді як особливості художньої картини світу письменника, константи, що забезпечують її впізнаваність та цілісність, лише починають

привертати увагу академічної науки про літературу. Отже, це дослідження покликане продовжити й розвинути вивчення картини світу О. Гріна на матеріалі його романів, що позиціонуються як метажанрова художня єдність, цілісність якої зумовлена єдністю картини світу, створеної в усіх творах, що складають цей метароманний корпус.

Хоча в ґрінознавстві вже складається певна традиція бачення творів письменника як метатекстуального цілого (роботи В. Бааль, І. К. Дунаєвської, В. Є. Ковського, Л. Михайлової, Т. О. Парамонової, В. В. Харчева, Ю. В. Царькової), однак чітко не визначені ні межі та структура цього метатексту, ні параметри його дослідження; всебічно не описані константи художнього світу, в якому втілено цю метатекстуальну єдність. Проте, якомога точніший аналіз світомоделюючих факторів прози О. Гріна, як видається, відкриває шлях до уточнення уявлень і про метод письменника, і про належність його творів до масового, популярного чи до елітарного, інтелектуального сегментів літературного поля, а це саме ті проблеми, котрі залишаються нез'ясованими й найбільш дискусійними у ґрінознавстві.

Для продуктивного вивчення художнього світу О. Гріна необхідно також більш чітко розібратися в його жанровій структурі та ієрархії. Ми дотримуємося думки, що найбільш цілісно й концептуально картина світу письменника відобразилася в його романістиці, саме романний корпус творів становить ядро художньої системи письменника. Тому найактуальнішим є вивчення саме романної метатекстуальної єдності як основного втілення художньої картини світу О. Гріна.

Усі романи О. Гріна як єдиний метатекст поки що не досліджувалися в літературознавстві, хоча «за замовчуванням» сприйняття їх як єдиного цілого властиве багатьом сучасним дослідженням прози О. Гріна (Т. Є. Загвоздкіна, П. Кастан, М. О. Кобзев, О. А. Козлова). Отже, можна констатувати, що виникла необхідність від інтуїтивного сприйняття романної «Грінландії» як єдиного цілого перейти до аналітичного осмислення цього феномену. Настав час більш чітко виявити характер взаємозв'язків між романами письменника, визначити фактори, що забезпечують їх функціонування як метатекстуальної єдності, розглянути у часі внутрішню динаміку та логіку розгортання цієї метароманної цілісності – від «Червоних вітрил» до пізніх романів. Всі ці вище названі фактори й зумовили **актуальність теми дисертаційної роботи.**

Метою дисертації є виявлення структурно-змістових елементів романістики О. Гріна, завдяки яким у ній формується єдиний художній світ, що дозволяє розглядати корпус романів письменника як метароманну єдність.

Джерельною базою дисертації є весь корпус романів О. Гріна, зокрема й незавершений роман «Недоторка», а також повість – феєрія «Червоні вітрила», що передує виходу в світ романів письменника.

Предмет дослідження – структурно-змістові константи, що забезпечують єдність метароманного художнього світу письменника й беруть початок у повісті «Червоні вітрила» як в інваріантній моделі грінівської романістики.

Основними науковими результатами дисертаційної праці є такі:

Розглядаючи романну творчість письменника як ядро його художньої системи, в дисертації зроблено спробу виявити та проаналізувати константні світомоделюючі чинники, завдяки яким весь корпус грінівських романів може бути кваліфікований як метароманна художня єдність. Множинні різнорівневі зв'язки між усіма романами дають змогу говорити про створення О. Гріном єдиного метароманного комплексу, який відбив авторський міф про світ, що відповідає загальній тенденції в літературі епохи на рубежі XIX–XX ст., що виявляється в тяжінні до циклізації, до об'єднання окремих творів у метажанрові та метатекстуальні єдності. Це притаманне модерністським, зокрема, символістському, художнім напрямам.

В роботі проаналізовані такі риси грінівської художньої картини світу як метатекстуальна єдність романного корпусу письменника, наділена константними характеристиками, що чітко виявляються; зв'язок метатекстуальної цілісності романів О. Гріна з символізмом як формотворчим контекстом для цього письменника; генеративна (породжувальна) функція повісті «Червоні вітрила» щодо романів письменника. Розглянуті такі характеристики художнього світу О. Гріна, як типології образів головних персонажів («герой-чудотворець» і «дівчина – жива поезія»); художній простір; художній час, а також основні мотиви та символи, наявні у всіх романах письменника.

Ці компоненти авторської картини світу виявлені також у повісті-феєрії «Червоні вітрила», яка передувала написанню всіх романів О. Гріна. Встановлено, що цей твір є джерелом грінівського міфу про світ, зерном його художньої цілісності. Саме з нього починається зрілий період творчості письменника і формується індивідуально-авторська картина світу, в якій символістське «двосвіття» оформляється в оригінальну грінівську модифікацію.

У роботі розглянута особливість грінівського «двосвіття». Відзначено, що ранній період творчості письменника знаменується думкою про непокєднуваність сакрального і профанного начал, мистецтва і життя. Починаючи з феєрії «Червоні вітрила» грінівський міф про світ кардинально змінюється. Сакральний і профанний рівні буття стають взаємопроникними. Якщо в ранньому періоді в творах О. Гріна домінує думка про недосяжність ідеалу, головні персонажі, стикаючись з ірреальним світом, не досягали гармонії небесного й земного, то починаючи з феєрії «Червоні вітрила» грінівські герої не тільки можуть проникнути в сакральний світ, але й роблять світ невідомого, чудесного доступним для інших людей, зокрема для своїх коханих.

При дослідженні системи образів усіх романів О. Гріна виявлено, щов романному корпусі письменника з твору у твір варіюється стійкий набір

певних типів героїв, початкові, інваріантні моделі яких були розроблені у феєрії «Червоні вітрила». Це, перш за все, образи, самим автором позначені як «герой-чудотворець» і «дівчина – жива поезія». Функціонально ця пара героїв завжди уособлює духовний шлях людини до ідеального буття, символом якого виступає світ за межами буденності. Головними умовами досягнення досконалого буття і, відповідно, базовими характеристиками цих типів героїв є наявність творчого начала, що дозволяє і прозріти, і навіть створити навколо себе ідеальний світ, а також глибока віра в існування вищого світу, всупереч скепсису оточення і перешкодам на шляху до нього. Названі базові якості героя-чудотворця і «дівчини – живої поезії» завжди виявляються під час ініціації, через яку герої цих типів обов'язково проходять у сюжетах як «Червоних вітрил», так і інших романів О. Гріна.

Першим героєм, що поклав початок новому типу грінівських персонажів, якого ми слідом за автором назвемо «чудотворцем», став капітан Грей. Це персонаж лицарського типу альтруїстичних героїв, якому вдалося подолати протистояння сакрального й профанного світу.

Для «героя-чудотворця» характерна не тільки здатність доторкнутися до сакрального, чудесного світу, він ще й може зробити небачений світ доступним для інших людей. У дисертації були виявлені конститутивні ознаки «героя-чудотворця», що започатковані в образі Грея і відтворюються в кожному з героїв трьох наступних романів:

- 1) «герой-чудотворець», на відміну від попередніх романтичних героїв О. Гріна, долає протистояння сакрального й профанного світу;
- 2) «герой-чудотворець» не тільки сам здійснює перехід у сакральний світ, але й робить цей світ доступним для інших людей, зокрема, допомагає здійснити перехід в інший вимір реальності своїй коханій;
- 3) «герой-чудотворець» обов'язково здійснює чудо, тобто втілює сакральну реальність у профанному світі, залишаючи незгладимий слід у серцях людей: корабель з червоними вітрилами Грея, чарівний палац Ганувера чи просто дім із садом Гарвея, де можна чути голос Фрезі Грант;
- 4) «герой-чудотворець» належить до лицарського типу альтруїстичних героїв.

Крім інваріанта «героя-чудотворця», у «Червоних вітрилах» в образі Ассоль оформляється й інваріант магістрального жіночого образу грінівської романістики, який О. Грін позначив як «дівчина – жива поезія». Конститутивні риси цього типу героїні, представленого в різноманітних варіантах у всіх романах письменника, беруть початок, як було показано в роботі, у символістській міфології Вічної Жіночності: «дівчина – жива поезія» стає сполучною ланкою між фізичним і духовним світами; їй притаманна, як і «герою-чудотворцю», здатність творчо перетворювати світ і життя навколо завдяки тому, що вона бачить духовну сутність явищ предметного світу. Отже, в романному всесвіті О. Гріна Ассоль та інші героїні цього типу втілюють актуалізовану символістами міфологію «душі світу».

Тип героя-чудотворця реалізований в образах Друда з роману «Сяючий світ», Ганувера з роману «Золотий ланцюг», Гарвея з роману «Та, що біжить по хвилях», тип «дівчини – живої поезії» – в образах Таві, Моллі та Дезі з вищенаведених романів, а також Джессі з роману «Джессі і Моргіанана» та Харити з недописаного роману «Недоторка».

У смисловій структурі образів героїв у романах О. Гріна, як і в структурі його художнього світу загалом, можна виділити три плани: 1) **подієвий**, 2) **душевний** (психологічний) і 3) **духовний** (трансцендентний, метафізичний, пов'язаний із релігійно-духовним виміром, що завжди зберігається в романах О. Гріна). Цією потрійністю обумовлена специфіка символізації образів героїв романів О. Гріна і особливість фабульної структури його романів.

З огляду на ці спостереження, можна констатувати високий ступінь внутрішнього зв'язку між романами О. Гріна та їх генетичні джерела з феєрії «Червоні вітрила». Отже, на рівні системи персонажів романістика О. Гріна є цілісною єдністю, що дає змогу говорити про корпус романів письменника як про метароман, у якому автономність кожного окремого тексту не суперечить наявності наскрізного, що об'єднує всі романи в єдине ціле метасюжету про подолання творчою духовною особистістю перешкод на шляху до повної самореалізації та досягнення мети своїх духовних пошуків.

При дослідженні особливостей просторово-часової організації всіх романів О. Гріна можна констатувати як високий ступінь спільності між ними на рівні хронотопу, так і генетичний зв'язок його структури й образного оформлення з феєрією «Червоні вітрила».

Зокрема, як і в «Червоних вітрилах», простір і час у всіх романах письменника зберігають трирівневу символічну структуру, що дозволяє виділити емпіричний («профаний»), душевний (психологічний) і духовний («сакральний») виміри практично в кожному просторовому або часовому сегменті художнього світу грінівських романів. Залежно від проблематики, пропорції між зазначеними трьома вимірами хронотопу коливаються в амплітуді від переважання сакрального рівня в ранніх текстах («Сяючий світ», «Золотий ланцюг», «Та, що біжить по хвилях») до його редукції (спотворення, руйнування) та домінування емпіричного в пізніх («Джессі і Моргіана», «Дорога нікуди»).

На рівні образної структури простору у всіх романах О. Гріна були виявлені одні й ті ж домінуючі топоси зі стійкою семантикою, що, як правило, бере початок у традиційній міфологічній основі: море як простір духовного буття, шлях (дорога) як символ пошуку, дім як рідний простір, ліс як простір випробувань, сад як субститут раю, трактир як місце доленосних зустрічей, в'язниця як простір несвободи. Функціональне навантаження цих просторових міфологем у кожному з романів і ступінь їхнього художнього розроблення коливаються залежно від особливостей втілення у конкретному романі основного метасюжету грінівського художнього світу – сюжету пошуку щастя і шляху до його здобуття.

Окремо було розглянуто простір феєрії як місце прояву чудесного в повсякденному світі (цирк, маскарад, театр), загальна особливість якого полягає в тому, що це місце великого скупчення глядачів, тому свідками чуда, що відбувається там, стають дуже багато людей. Як і інші наскрізні топоси гринівського метароману, цей топос закладається в «Червоних вітрилах», де феєричним простором втілення чуда є багатолюдна пристань.

Продовжуючи дослідження художнього часу, розпочате грінознавцями, ми виявили, що у всіх романах письменника домінує весняна та літня пори року, у вікових характеристиках героїв переважає юність, а в добовому циклі найчастіше фігурує ранок. Це свідчить про те, що на кожному з часових рівнів для О. Гріна є значущим саме початок (дня, року, життя).

Окремою специфікою наділений нічний час, який у художньому світі О. Гріна не має корелятивів на інших рівнях (пори року й вік), а виділяється письменником як сакральна, позачасова частина доби, коли час зупиняється. Отже, ніч у романістиці О. Гріна безпосередньо пов'язана з вічністю й тому не входить до потоку емпіричного часу.

Всі ці особливості виявлені в кожному з романів О. Гріна, а отже можуть розглядатися як фактори, що формують метароманну єдність у прозі письменника на рівні хронотопу.

Названі вище характеристики художнього світу романів О. Гріна виявлені в феєрії «Червоні вітрила» та простежені в різноманітних варіантах у кожному з романів, завдяки чому встановлено системний характер між текстових зв'язків між усіма романами письменника, що дозволяє визначити їх як метароманну структуру, наділену всіма ознаками художньої єдності й генетично закладену в першому значущому творі письменника – феєрії «Червоні вітрила».

2.2. Запитання до дисертантки Білогорської Л. В. та відповіді на них.

Д. філол. н., проф. Корнієнко О. О.: У мене кілька пов'язаних між собою запитань. На які теоретичні дослідження символу Ви спиралися, виявляючи специфіку семантичної структури символу в романах О. Гріна? Чи подібна вона до структури символу в романах інших письменників-символістів – Ф. Сологуба, Андрія Белого, Д. Мережковського? І, відповідно, чи мають між собою щось спільне загальносимволістська стратегія циклізації та поєднання окремих, у тому числі романних, текстів у метатекстову єдність – і метароманна цілісність О. Гріна? Дякую!

Білогорська Л. В.: Дякую за запитання. У нашій роботі ми спиралися на теоретичні дослідження символу в працях С. С. Аверінцева, О. Ф. Лосєва, В. І. Іванова, С. Н. Бройтмана, а в з'ясуванні художніх функцій та особливостей символу в символістському романі ми виходили з розвідок Є. М. Мелетинського, З. Г. Мінц, О. В. Лаврова, Л. К. Долгополова.

Семантична структура символу в романах Гріна в цілому є подібною до аналогічних явищ у прозі зазначених авторів остільки, оскільки творчість Гріна народжена тією ж епохою, тим же світоглядом. Враховуючи значне розмаїття літературно-мистецьких угруповань та навіть їхню ворожнечу (акмеїстів із символістами та ін.), відмітимо, що, при всій строкатості естетичних вподобань, такий ґрунтовний патерн, як семантична структура символу, є історично зумовленою властивістю метатексту даної традиції. Проза Белого та Буніна, Сологуба та Зайцева, Мережковського та Гріна при всіх відмінностях спільна саме символічністю образної структури, де кожен значущий образ перетворюється на «міст до нескінченності», за виразом Белого. Художня реальність, що вибудовується в текстах цих письменників, є проєкцією їх внутрішнього світу, і це вирішальний фактор, що обумовлює метатекстуальну цілісність їх творів. Письменникам цього напрямку притаманні «етернізм», прагнення до виявлення універсального через конкретне й одиничне, вічного через тимчасове, а також обумовлена «етерністськими» установками стійкість наскрізних мотивів, типажів персонажів, ціннісно забарвленої символіки

Проте є й відмінність: у семантичній структурі символів у Гріна відсутні такі важливі для символістів значення, як «філософіями» та «поетизми», що зазвичай окреслюють коло значень символів у Белого, Сологуба або Мережковського. (Під «філософізмами» маються на увазі порівняння, утворені з використанням філософської, гуманітарної та богословської лексики або значень, близьких до неї. Під «поетизмами» маються на увазі порівняння з арсеналу «високого штилю» поезії, часто архаїчні або, навпаки, неологічні).

На відміну від зазначених авторів, Грін не був філософом у прямому розумінні цього слова, не був ідеологом або теоретиком літератури. Коло значень його символів формувалося в контексті реалістичної та фантастичної прози, а не філософських суперечок «башти» Вяч. Іванова. Отже, символи у Гріна вбудовані у більш конкретний, «матеріальний» образний контекст.

Тепер щодо загальносимволістської стратегії циклізації та метароманної цілісності О. Гріна: Зараз ми можемо стверджувати, що з часом, у кожному нову ідеологічну та естетичну епоху твори О. Гріна не тільки не втрачають своєї популярності, але й починають активно переосмислювати, при цьому вони незмінно залишаються в актуальному полі літератури.

У на межі ХІХ–ХХ ст., коли відбувалося становлення О. Гріна як письменника, здатність зберігати актуальність у період зміни культурно-історичних епох і художніх парадигм, мали тексти, звернені саме до універсального, позачасового змісту (за терміном Є. Г. Еткінда – тексти «етерністського» спрямування), такою спрямованістю відрізнялися тоді, насамперед, тексти символізму. У них була послідовно здійснена стратегія створення письменником індивідуального художнього «міфу про світ», який

передбачає наявність багаторівневих системних зав'язків між різними творами автора, які, власне, і є складовими цього єдиного світу, особливою художньою цілісністю. Тому саме на межі століть розвивається тенденція до циклізації та навіть до об'єднання всіх творів одного автора в метатекстуальну єдність (наприклад, поетична «трилогія вочеловечения» О. Блока, романістика Ф. Сологуба, трилогія «Христос і Антихрист» Д. Мережковського, проза А. Белого).

О. Грін також створює свій індивідуально-авторський «міф про світ» у своїх романах, між якими присутні також множинні різнорівневі зв'язки. Тому ми вважаємо, що загальносимволістська стратегія циклізації та поєднання окремих, у тому числі романних, текстів у метатекстову єдність – і метароманну цілісність О. Гріна виявляють його типологічну спільність із символізмом.

Д. філол. н., проф. Юферева О. В.: У мене також питання щодо контекстних зв'язків романістики О. Гріна: чи можете Ви назвати генеалогічні витoki романістики Гріна і, зокрема, тієї картини світу, яку у ній побудовано? З якими традиціями можна співвіднести грінівський художній світ?

Білогорська Л. В.: Дякую за запитання. Як ми вже наголошували раніше, в структурі художнього світу О. Гріна можна виділити три плани: 1) подієвий, 2) душевний (психологічний) і 3) духовний (пов'язаний із релігійно-духовним виміром). Тому, якщо говорити про генеалогічні витoki романістики О. Гріна та тієї картини світу, яку у ній побудовано, треба зважувати на ці три рівні грінівського художнього світу, бо кожен з них, на наш погляд, має свої генеалогічні джерела.

Перший подієвий рівень, напевно, має витoki, перш за все, у пригодницькому романі. Недарма на початку ХХ ст. літературознавча критика вперто не сприймала О. Гріна як серйозного письменника. У ньому бачили лише наслідувача західної авантюрної белетристики, автора тільки пригодницьких творів. Його звинувачували в наслідуванні Брета Гарта, Ф. Купера, Джека Лондона, Майн Ріда. Фабульна структура романів О. Гріна відповідає всім канонам пригодницького, авантюрного жанру подібного до романів Роберта Стівенсона та Джозефа Конрада. Тому перший подієвий план художнього світу О. Гріна можна співвіднести з традиціями саме такої літератури.

Другий душевний (психологічний) план грінівського художнього світу, на наш погляд, перетинається з традиціями німецького романтизму. Особливо у розкритті образу творчої особистості та мистецтва, у розумінні мистецтва як Антлантиди (фінал «Золотого горнця» Гофмана), а також у осягненні поетом свого ідеалу, що символізує блакитна квітка Новаліса з

роману «Генрих фон Офтердинген». Це символ саморозкриття духовного і одночасно – тернистий шлях його пізнання.

Вплинули на творчість О.Гріна також містичні та психологічні оповідання Едгара По. Недарма критика початку ХХ століття називала письменника талановитим епігоном Едгара По.

Третій духовний план грінівської картини сіту, пов'язаний з релігійно-духовним виміром, має витoki у естетиці та творчості російських символістів, а також зв'язаний з християнськими традиціями, орієнтованими на євангельську притчу та біблійний інтертекст. (Двосвіття символістів, образ Вічної Жіночості, символістська стратегія циклізації та поєднання текстів у метатекстову єдність, численні біблійні алюзії, символи та мотиви).

К.філол. н., доц. Загребельна Н. К.: Наслідуючи автору, Ви визначаєте тип героїні метароману Гріна як «дівчину – живу поезію». А чи взагалі містить романістика Гріна якісь системно проявлені риси ліризації? Тобто, визначення «жива поезія» має тільки метафорично-змістовний смисл – чи також і смисл автометаописовий, певним чином натякаючи на ліричну складову в художній тканині романів Гріна?

Білогорська Л. В.: Дякую за запитання. Дійсно, О. Грін, говорячи про внутрішній світ Ассоль, визначає його як «жива поезія», і ось як він описує поезію: «стихотворение, со всеми чудесами его созвучий и образов, с тайной соседства слов, во всей взаимности их теней и света, падающих от одного на другое». Як бачимо, поезію (вірш) автор описує поетичною мовою, використовуючи розгорнуті метафори. Тексти О. Гріна часто починають звучати як вірш у прозі, особливо коли мова йде про внутрішній світ «дівчини – живої поезії», опис її переживань, зв'язаних зі спогляданням краси природи. Ми спостерігаємо високу концентрацію тропів, алегоричної образності, ритмізацію тексту: «За золотой нитью небо, вспыхивая, сияло огромным веером света; белые облака тронулись слабым румянцем. Тонкие, божественные цвета светились в них». Опис внутрішнього світу героїні вибудовується за асоціативним принципом, що більш тяжіє до поезики вірша: «Перелет настроений, волнение и глухая песня судьбы, причем среди мелодии этой – совершенно отчетливые мысли подобны блеску лучей на зыби речной». Асоціативну мову поезії автор використовує й коли описує внутрішній світ «героя-чудотворця»: «...до этого он как бы находил лишь отдельные части своего сада – просвет, тень, цветок, дремучий и пышный ствол – во множестве садов иных, и вдруг увидел их ясно, все – в прекрасном, поражающем соответствии». Взагалі, в текстах Гріна присутній притаманний поезії суб'єктивний погляд – художня реальність, що вибудовується в романах письменника, є проєкцією його внутрішнього світу, автор ніби розкриває читачеві світ своєї душі. Тому ми вважаємо, що

романістика Гріна, дійсно, має системно проявлені риси ліризації, які органічно вплітаються в художню тканину романів Гріна.

Д. філол. н., проф. Анненкова О. С.: У мене питання щодо символіки «Червоних вітрил». Ви переконливо доводите, що і сюжетно-фабульні рішення, і хронотоп, і типологія героїв у романах Гріна закорінені вже у повісті «Червоні вітрила». А як бути з титульним образом-символом цієї повісті – самими червоними вітрилами? Як на Ваш погляд, чи мають вони якісь варіанти або суто функціональні кореляції у подальших романах письменника?

Білогорська Л. В.: Дякую за запитання. Так, майже в кожному з наступних романів письменника присутній подібний предметний образ-символ, в якому акумульована основна ідея. Цікаво, що в більшості романів цей образ-символ теж винесено в заголовок: «Золотий ланцюг», «Та, що біжить по хвилях» (мається на увазі статуя Фрезі Грант), «Дорога нікуди» (мається на увазі картина), «Недоторка» (мається на увазі квітка). У останньому романі «Дорога нікуди», крім картини, символу з негативним наповненням, присутній ще символ з позитивним значенням – статуетка оленя, що символізує «Нездійснене» – «таинственный и чудный олень вечной охоты». У романах «Сяючий світ» і «Джессі і Моргіана» такі предметні символи теж є, хоч не винесені в заголовок і не мають такого суттєвого функціонального навантаження. У романі «Сяючий світ» – це літаючий човен з чотирма тисячами маленьких срібних дзвіночків. У романі «Джессі і Моргіана» – картина, що зображує Джоконду, жінку, яка на думку Детрея може зрадити та отруїти.

Кожен з цих символів має своє окреме значення на кожному символічному рівні метароману письменника. Якщо на подієвому рівні ці символи мають суто предметне значення, то на душевному більшість з них мають творчу природу. Літаючий човен з чотирма тисячами маленьких срібних дзвіночків символізує політ духу митця. Завдяки золотому ланцюгу був створений чудесний палац Ганувера, але він зв'язав його волю, та не дав можливості щастя з Моллі. Статуя Тієї, що біжить по хвилях, як пише Ревякіна, символізує головну творчу ідею письменника. Статуетка срібного оленя – символізує вічний пошук. Деякі предметні образи-символи навіть досягають духовного символічного рівня. Це статуя Фрезі Грант, що має перегук з образом Вічної Жіночості символістів, який розкривається в образі Софії Премудрості Божої, і також статуетка срібного оленя, що асоціюється, як було показано в роботі, з особою Ісуса Христа, зв'язаного з образом святого великомученика Євстафія.

Головуючий: Чи є ще запитання до здобувачки? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Науковий керівник – д. філол. н., професор кафедри світової літератури та теорії літератури факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Пахарєва Т. А.

Дисертація Білогорської Людмили Вячеславівни «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів» є самостійним фаховим дослідженням, яке долучається до корпусу історико-літературних наукових праць з актуальної проблеми сучасної русистики – проблеми наукової ідентифікації творчості письменників радянського періоду, позбавленої від ідеологічних нашарувань та методологічних обмежень. Творчість О. Гріна досі залишається предметом дискусій щодо її романтичної чи символістської домінант, а єдність художнього світу романів письменника, яку апріорі констатують майже всі його дослідники, досі не було проаналізовано як систему, яка має не тільки константні елементи образної або хронотопної структур, а й демонструє наявність спільного витоку та динаміку модифікацій у процесі розгортання цієї метароманної єдності в часі.

У контексті окресленої наукової проблематики дисертантка Білогорська Л. В. вибудувала власний методологічний алгоритм дослідження, який сформовано на базі генологічного, історико-типологічного, компаративного підходів до виявлення специфіки системної єдності романістики О. Гріна. Методологія дослідження була зумовлена як сучасними підходами до історико-літературної та теоретичної проблематики роботи, так і фактором творчої індивідуальності досліджуваного автора, який наголошував на органічній цілісності свого художнього світу, яку критики метафорично позначали художнім топонімом «Грінландія».

Головним науковим результатом дисертаційного дослідження Л. В. Білогорської слід визнати виявлення матричної основи метароманної цілісності О. Гріна у його повісті «Червоні вітрила». Дисертантці вдалося вилучити з образної системи повісті, з її просторово-часової структури інваріантні моделі тих образних та часо-просторових констант, на яких побудовано художні світи всіх подальших романів письменника.

Також відзначимо наукову новизну та плідність розвідок дисертаційної роботи Л. В. Білогорської у галузі семантики художнього образу, у яких було виявлено, систематизовано та побудовано типологію різнорівневої символіки у романах Гріна та доведено наявність тотальної символізації усіх формально-змістових елементів його метароманного корпусу.

До нових результатів роботи належить також виявлення інтертекстуальних зв'язків романістики Гріна з широким колом текстів світової літератури (Новалис, середньовічні легенди та апокрифи тощо) та з контекстом російської релігійної філософії (Вол. Соловйов). Завдяки цьому концепція дисертантки щодо символістської природи творчості Гріна отримує додаткову аргументацію.

Новизна роботи в теоретичному аспекті полягає в уточненні уявлень про семантичну структуру символу в літературі ХХ ст., про індивідуальну художню семантику, про метароман як жанровий різновид надтекстової художньої єдності.

Висновки дисертації цілком відбивають отримані результати дослідження. Параметри актуальності, новизни, методології тощо, окреслені у вступі, є витриманими, що є свідченням обґрунтованості загальної концепції дисертаційної праці. Відповідність результатів роботи спеціальності 035 Філологія підтверджена репрезентативністю матеріалу та розробленою методикою для його опрацювання.

Спираючись на такі основні здобутки, є всі підстави стверджувати, що виконана дисертація є внеском в історико-літературну галузь сучасної русистики, а її практичне значення полягає в можливості використовувати її результати у процесі вивчення навчальних дисциплін «Зарубіжна література», «Теорія літератури», «Історія російської літератури», «Історична поетика», «Порівняльне літературознавство» тощо; при виконанні магістерських та інших наукових досліджень із проблематики історії та теорії літературних жанрів, історії російської та зарубіжної літератури, літературної компаративістики та історичної й індивідуальної поетики.

Теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження Білогорської Людмили Вячеславівни апробовано в достатній кількості публікацій у наукових фахових виданнях України та в періодичному виданні іншої держави, у тезах доповідей наукових конференцій різних рівнів.

Дисертація Білогорської Людмили Вячеславівни «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів» є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п. 9-18 порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167» і може бути подана для проведення процедури рецензування у відповідному структурному підрозділі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Висновок

рецензентів доктора філологічних наук, доцента Юдіна Олександра Анатолійовича, кандидата філологічних наук, доцента Балабан Олени Олександрівни про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Білогорської Людмили Вячеславівни на тему

«Романи О. Гріна як художня єдність:

мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів»,

призначених рішенням засідання вченої ради НПУ

імені М.П. Драгоманова

від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню корпусу романів О. Гріна як художньої цілісності (метароману).

У дисертації розкрито сучасні літературознавчі уявлення про метажанрові художні конструкції й обґрунтовано доведено, що усі романи О. Гріна складають саме метароманну цілісність. Доведено, що вихідним, матричним текстом для метароману Гріна постала повість «Червоні вітрила», у якій було створено інваріантні моделі часо-просторової організації грінівського художнього світу, а також магістральні типи героїв, які відтворюються у різноманітних варіантах у подальшій романній творчості даного автора. Зокрема, в образній системі кожного з романів письменника було виявлено варіанти типів «героя-чудотворця» і «дівчини – живої поезії», а також простежено сталі принципи побудови образної системи у романах Гріна, похідні від такої у повісті «Червоні вітрила». У дисертації також системно досліджено амплітуду варіативності константних моделей хронотопу у романістиці Гріна: хронотопи шляху, моря, дому, саду, лісу, трактиру, в'язниці, а також феєричний часопростір, та за допомогою інтертекстуального аналізу доведено їх спорідненість у різних творах письменника і спільне походження від відповідних хронотопів у «Червоних вітрилах».

У процесі дослідження семантичної структури романної образності Гріна у її генетичному зв'язку з повістю «Червоні вітрила» дисертантка запропонувала власну семіотичну модель грінівського символу, який, за спостереженнями Л. В. Білогорської, стало відтворює трирівневу смислову побудову, якою забезпечено специфіку смислового наповнення і художнього функціонування символу як у «Червоних вітрилах», так і в усіх подальших романах письменника. Така трирівнева смислова структура символу апелює до трьох основних рівнів художнього світу грінівського метароману: емпірично-побутового, психологічного і релігійно-філософського, що також було підтверджено у дисертації аналізом текстів «Червоних вітрил» і усіх романів Гріна.

Системність здійсненого комплексного аналізу художнього світу романів О. Гріна у їх співставленні з повістю «Червоні вітрила» дозволила авторці дисертації підтвердити вихідну гіпотезу роботи і дійти обґрунтованих і вагомих висновків у її фіналі.

Актуальність теми дисертації. У масиві жанрологічних досліджень в сучасному літературознавстві роботи, присвячені аналізу і виявленню специфіки метажанрів (наджанрових художніх утворень), становлять поодинокі спроби. Якщо метажанрові структури у поезії (ліричний цикл, книга поезій як метажанрова цілісність) досліджуються досить активно, то таке явище, як метароман, тільки починає привертати увагу науковців. Неповнота теоретичного осмислення і визначення даного явища, неповнота його наукової ідентифікації позначаються на практиці застосування поняття «метароман» у філологічних розвідках, де навіть відсутня загальноприйнята практика вживання даного терміну: аналізуючи наукову літературу, присвячену теоретичним аспектам свого дослідження, Л. В. Білогорська

виявила численні розбіжності у тлумаченні літературознавцями самого поняття «метароман». Втім, нагальна потреба з'ясування формотворчих принципів і художніх стратегій реалізації метароманної художньої цілісності постає очевидною, адже у творчості багатьох прозаїків доби індивідуальної поетики такий тип метажанрової єдності складається регулярно. Внутрісистемні зв'язки між романами не тільки В. Набокова (з аналізу романістики якого як метароманного цілого розпочалася дана літературознавча практика), а й А. Платонова, Б. Пільняка, К. Вагінова - провідних митців російського модернізму, а також модифікації метароманної цілісності у творчості сучасних російських прозаїків (В. Пелевіна, Л. Уліцької та ін.) – це ще не вирішені ні на теоретичному, ані на історико-літературному рівнях завдання сучасної русистики. Постають відкритими питання критеріїв виявлення метароману як специфічної жанрової моделі, її розрізнення із загальним явищем індивідуальної художньої системи того чи іншого автора, історичної складової формування метароманної художньої цілісності, її залежності або незалежності від художнього напрямку або течії, з якими пов'язана творчість відповідного автора тощо. Таким чином, дослідження Л. В. Білогорської долучається до одного з найбільш складних і актуальних комплексів проблем сучасної русистики.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Л. В. Білогорської полягає в тому, що у ній вперше було проаналізовано романи О. Гріна як метажанрове утворення, яке має спільний вихідний текст – повість «Червоні вітрила». Було вперше обгрунтовано і підтверджено під час зіставного аналізу романів Гріна їх системно-структурну єдність один з одним і з повістю «Червоні вітрила» і виявлено вузлові пункти такої єдності: константні типи героїв, моделі хронотопу, символічні структури зі спільною семантичною побудовою. Вперше було визначено і простежено у динаміці модифікацій від роману до роману константні типи героїв метароману Гріна – типи «героя-чудотворця» і «дівчини – живої поезії», константні топоси метароманного художнього світу письменника- топоси моря, шляху, дому, саду, лісу, в'язниці, трактиру у їх повній варіативній амплітуді, а також феєричний хронотоп у його сталих просторово-часових ознаках. Вперше було виявлено наявність метасюжету у романному корпусі письменника і простежено динаміку його розгортання у взаємодії з обставинами епохи і внутрішньою еволюцією Гріна. Вперше було визначено трирівневу специфіку смислової структури символу в грінівському метаромані і простежено реалізацію даної структури в образах героїв та у просторово-часових і речових деталях його художнього світу.

Теоретичне значення дисертації забезпечено поглибленням і уточненням у ній уявлень про метажанрову художню структуру як динамічну систему, яка розгортається у часі; про способи утворення і структурно-композиційну специфіку метароманної художньої цілісності; про метароман як спосіб розгортання індивідуального художнього світу письменника у літературі ХХ ст.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали і висновки можуть бути використані для нових досліджень російської та зарубіжної літератури ХХ ст., у закладах вищої освіти при написанні підручників і навчальних посібників із зарубіжної літератури ХХ ст., читанні курсів лекцій з історії літератури, теорії літератури, літературної компаративістики, вивченні практикумів аналізу художнього тексту, при підготовці спецкурсів, написанні курсових, дипломних та магістерських літературознавчих робіт.

Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел, коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу.

Результати дослідження повною мірою відображені у 10 публікаціях авторки, з яких 5 надруковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іншої держави, 1 – у науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus International (Республіка Польща), 3 – в інших науково-критичних виданнях.

Дисертація Білогорської Людмили Вячеславівни «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів» є цілісним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Головуюча на засіданні кафедри д. філол. н., проф. Корнієнко О. О. підсумувала, що обидва рецензенти були однакові в позитивній оцінці дисертаційного дослідження Білогорської Л. В., її відповідності «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

4. УХВАЛИЛИ: Наукову доповідь Білогорської Л. В., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги.

Прийняти такі **ВИСНОВКИ** щодо дисертаційної роботи Білогорської Людмили Вячеславівни на тему: «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів». Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 26 жовтня 2016 р.). Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження «Поетика й аксіологія літератури: проблеми дослідження та викладання» кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

4.1. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена як нагальною потребою дослідження жанрової специфіки метароманної художньої цілісності у її константних характеристиках і індивідуальних модифікаціях, так і необхідністю уточнення й історико-літературного обґрунтування

художньої генеалогії романістики О. Гріна та її ідентифікації у парадигмальних параметрах романтизму або символізму. Вирішення цих проблем потребує дослідження специфіки метароману Гріна у динаміці його розгортання та варіативності по відношенню до тексту-першоджерела.

4.2. Предметом дослідження є семантична структура символіки, образні, часо-просторові константи та сталі варіанти моделей хронотопу романістики О. Гріна у їх генетичному зв'язку з повістю «Червоні вітрила».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в українському літературознавстві було системно досліджено корпус романів О. Гріна як метажанрове утворення, зерном художньої цілісності якого є повість «Червоні вітрила». Було виявлено структурні та семантичні основи метароману письменника й простежено динаміку його розгортання протягом усієї творчості Гріна.

З урахуванням сучасних семіотичних досліджень у роботі було виявлено семантико-структурні особливості символіки Гріна і обґрунтовано символістську приналежність його художнього світу, проаналізовано типологічні й контактні перетини його метароману з художніми світами Вяч. Іванова, В. Соловйова, з міфопоетикою російського символізму.

На захист винесено такі положення:

1. В усіх романах О. Гріна простежуються сталі структурно-змістовні елементи, завдяки яким у них формується єдиний художній світ, і тому романістика письменника може розглядатися як метароманна цілісність.

2. Повість-феєрія «Червоні вітрила» має генеративну (породжувальну) функцію щодо наступних романів письменника та є джерелом інваріантних образних і мотивно-сюжетних моделей, що усталено варіюються у всіх романах О. Гріна.

3. Конститутивні риси типів «героя-чудотворця» та «дівчини – живої поезії» задані у «Червоних вітрилах» і представлені в різноманітних варіантах у всіх романах письменника, що дає змогу говорити про корпус романів О. Гріна як про метароманну єдність.

4. Тип «героя-чудотворця» втілюється у персонажах альтруїстичного, лицарського зразка, яким вдається подолати протистояння сакрального й профанного світів. Конститутивні ознаки цього типу героя – це обов'язкове здійснення чуда, тобто втілення сакральної реальності в профанному світі, яке залишає незгладимий слід у серцях людей.

5. Тип «дівчини – живої поезії» – це головний жіночий тип грінівського метароману. Основна риса, що визначає героїнь цього типу – здатність творчо перетворювати життя завдяки баченню духовної сутності явищ предметного світу. В героїнях цього типу актуалізується символістська ідея «життєтворчості». «Дівчина – жива поезія» також постає сполучною ланкою між фізичним і духовним світами та втілює символістський образ Вічної Жіночності (Душі Світу).

6. Функціонально пара «герой – чудотворець» та «дівчина – жива поезія» втілює духовний шлях особистості до досконалого буття, символом якого виступає світ за межами емпірично-побутового простору. Базовими

характеристиками цих типів героїв є наявність творчого начала, що дозволяє і прозріти, і навіть створити навколо себе досконалий світ, а також глибока віра в існування вищого світу, всупереч скепсису оточення і перешкодам на шляху до нього.

7. Просторово-часові структурні елементи художнього світу О. Гріна, що беруть початок у «Червоних вітрилах», також демонструють єдність загальних принципів і образних домінант, завдяки чому романний корпус письменника може бути кваліфікований як єдиний метароман.

8. Символістський принцип «двосвіття» в романах О. Гріна обумовлює специфіку хронотопу в його розподілі на «сакральну» і «профанну» області й тяжіння до міфологізації просторово-часових характеристик. Ранній період творчості письменника знаменується думкою про непеєднуваність сакрального та профанного начал, мистецтва й життя. Але починаючи з феєрії «Червоні вітрила», грінівський міф про світ кардинально змінюється. Сакральний і профанний рівні буття стають взаємопроникними.

9. «Червоними вітрилами» започатковано стійке оформлення «двосвіття» в романах О. Гріна топосами моря (сакральний рівень) і суші (профанний рівень). Також у «Червоних вітрилах» реалізовані у своїх основних значеннях топоси, далі варіативно відображені в кожному з наступних романів: топос шляху, зокрема, морського плавання як шляху всередину себе, подорожі в духовному світі; топос дому як замкнутого індивідуального простору (простору душі); топоси замку (палацу, багатого дому), саду, лісу та трактиру, а також простір феєрії як місця прояву чудесного в повсякденному світі (в наступних романах це цирк, маскарад, театр).

10. У смисловій структурі грінівської картини світу та її ключових образах виявлена своєрідна потрійна структура, відповідно до якої просторово-часові елементи картини світу та будь-який її значущий образ можна розділити на три рівні: 1) подієвий, 2) душевний (психологічний) і 3) духовний (трансцендентний, метафізичний, пов'язаний з релігійно-духовним виміром). Цією потрійністю обумовлена специфіка символізації образів героїв романів О. Гріна й тих колізій, у яких вони діють і розкривають свою природу.

11. Магістальний сюжет метароману письменника – пошук щастя через низку випробувань-ініціацій та його знаходження в духовному вимірі обумовлює добовий, річний і віковий цикли часового потоку у творах О. Гріна. Як і в інших зразках модерністської літератури, час у романах письменника міфологізований і наділений ціннісним значенням.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали і висновки роботи можуть бути використані для подальших досліджень метажанрових структур, метароману зокрема, а також у розвідках, присвячених жанровим та генологічним аспектам творчості О. Гріна; при створенні навчальних посібників і лекційних курсів із зарубіжної літератури та теорії літератури та при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт із зарубіжної літератури перших десятиріч ХХ ст. та літературної компаративістики.

4.3. Дисертація Білогорської Л. В. є самостійною науковою роботою.

Опубліковані у фахових наукових виданнях праці достатньо повно відображають зміст дисертації.

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено в 10 публікаціях: з яких 5 надруковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іншої держави, а також 1 – у науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus International (Республіка Польща), 3 – в інших науково-критичних виданнях.

1. Белогорская Л. В. Модель мира в романе «Бегущая по волнам» Александра Грина. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Вип. 15. Т. III (156). С. 307–313.

2. Белогорская Л. В. Пространственные символы в романах Александра Грина. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. Вип. 16, Т. IV (166). С. 356–360.

3. Белогорская Л. В. Модель мира в романах Александра Грина. *Філологічні науки: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2014. Вип. 18. С. 76–82.

4. Белогорская Л. В. Пространственные доминанты романного мира Александра Грина. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Харків, 2016. Вип. 75. С. 75–80.

5. Белогорская Л. В. Специфика художественного пространства феерии А. С. Грина «Алые паруса». *Мова і культура. (Науковий журнал)*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго.

6. Белогорская Л. В. Особенности художественного мира последних романов Александра Грина. *Вісник МДУ імя А. А. Куляшова (Навукова-метадычны часопіс)*. –Магілёў, 2018. № 2 (52). С. 82–87.

7. Белогорская Л. В. Многоплановость символического образа Несбывшегося в повести А. Грина «Бегущая по волнам». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69). № 4. С. 154–160.

8. Белогорская Л. В. В поисках несбывшегося. *Радуга (Журнал художественной литературы и общественной мысли)*. К., 2011. Вип. 3. С. 142–148.

9. Белогорская Л. В. Символика романа А. Грина «Блистающий мир». *Русский язык и литература в школе и вузе*. К., 2012. № 1. С. 16–21.

10. Белогорская Л. В. Воспоминания об Александре Грине Веры и Нины Грин. *Радуга (Журнал художественной литературы и общественной мысли)*. К., 2012. Вип. 5–6. С. 129–135.

Слід уважати, що дисертаційна робота Білогорської Л. В. є достатньою мірою апробованою. Наукові концепти і висновки дисертації були обговорені на засіданнях кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, висвітлені у статтях і наукових доповідях на наукових

конференціях різних рівнів: XXI та XXII Міжнародних наукових конференціях «Грінівські читання», м. Феодосія (2010 р., 2012 р.); XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI. XXVII Міжнародних наукових конференціях «Мова і культура» імені Сергія Бурого, м. Київ (2012 р., 2013 р., 2014 р., 2015 р., 2016 р., 2017 р., 2018 р.); Міжнародній науковій конференції «Сучасність класики», присвяченій пам'яті професора Р. М. Піддубної (22–24 вересня 2016 р., Харків, ХНУ ім. В. Н. Каразіна); I та II Міжнародних наукових конференціях «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми стратегії дослідження» (11–12 травня 2016 р. та 26–27 квітня 2018 р., м. Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова); Всеукраїнській науково-практичній конференції XXII Грінівські читання в Києві «Олександр Грін і XXI століття» (27 вересня 2019 р., м. Київ, ТНУ ім. В. І. Вернадського); Кримському міжнародному філологічному форумі: XXIII Українських Грінівських читаннях (25 вересня 2020 р., м. Київ, ТНУ ім. В. І. Вернадського).

4.4. Уважати, що дисертація Білогорської Людмили В'ячеславівни на тему: «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає постанові «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Виходячи з наведеного вище, кафедра світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Білогорської Людмили В'ячеславівни на тему: «Романи О. Гріна як художня єдність: мотивіка, символіка, хронотоп, типологія характерів» (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Пахарєва Т. А.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одногосно

Головуюча на засіданні кафедри
д. філол. н., проф., зав. кафедри
світової літератури та теорії літератури

Корнієнко О. О.

Секретар кафедри

Юферєва

Підпис	Юферєва О. В.
Завіряючий	НПУ ім. М. П. Драгоманова
Підпис	<i>Юферєва</i>
« 27 »	10 20 20.